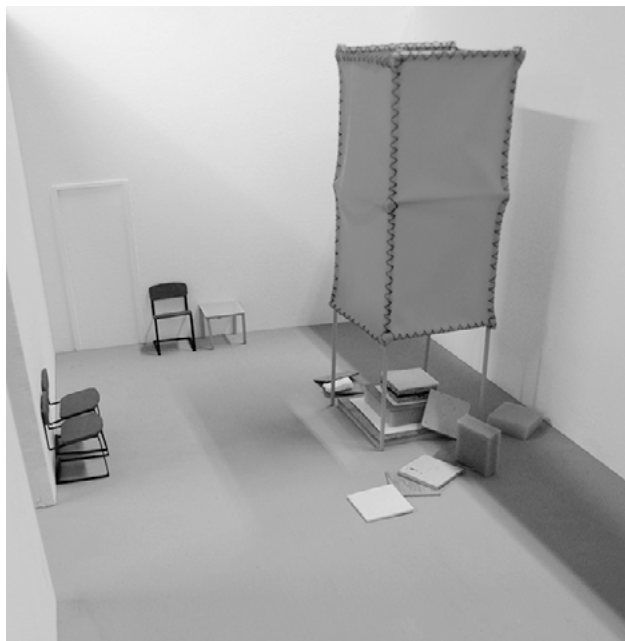

לצד אלו, אנדרטה שלישית, גם היא מתייחסת לאחד מנרטיבי הזיכרון הלאומי: זכר הנספים בשואה וחללי מערכות ישראל. **לזכרם** מנציחה את זכר הקורבנות ונוקבת בישירות במספרם החלול. מספר נזיל וגמיש מטבעו, בו נעשה לא אחת שימוש ציני. כאן מוזמן הציבור לקחת חלק בפעילות הזיכרון, ובסיבוב ידית לגרוע או להוסיף למספר הנספים, נפש אחר נפש.

חלל הזיכרון והשיכחה, על שלושת חפצי הזיכרון שבו, בא לאפשר זיכרון מכל כנגד זיכרון מדיר, לייצר מקום פעיל שמעודד השתתפות ונקיטת עמדה, חלל פתוח לפרשנויות לזכרם של ארועי עבר, הווה או עתיד.

בעוד עמוד הניצחון והתבוסה נע ונד בין חורבן לתהילה ומציג את האפשרות לדואליות בכתיבת ההיסטוריה, באנדרטה **פרשה** **עברית** מוזמן הציבור להשתתף באופן פעיל בשיכתוב העבר ועידכונה.

פסלו של אלכסנדר זייד מובא כאן אל חלל הזיכרון והשיכחה מנקודת התצפית שלו אל עבר עמק יזרעאל. אך זייד עצמו, "שומר בישראל", איש העליה השנייה וממייסדי ארגוני השמירה, נותר בחוץ. במקומו יעלו על גב סוסתו הנאמנה המבקרים בחלל הזיכרון. איש איש ופרשנותו הוא לאתוס השמירה וההיאחזות בקרקע, איש איש ודרכו להביט ולהתחבר אל הנוף, איש איש ומחוויותו האישיות.

העובר כאן ישכח

חלל זיכרון ושיכחה במוזיאון לאמנות ישראלית, רמת גן
- מטעם העמותה להנצחה גמישה -

ברונים הבאים לחלל הזיכרון והשיכחה. שלוש אנדרטאות מוצבות כאן ומוזמינות אתכם להשתתף בחווית זיכרון שאינה מן השורה. ברוחו של ציווי ה"יזכור" מבקשות האנדרטאות להזכיר דווקא את ציווי ה"ישכח" ולהעניק גם לשיכחה, לצד הזיכרון, את המקום הראוי על בימת ההנצחה.

מה היא אם כן ה"שיכחה" אותה מבקשת העמותה להנצחה גמישה לקדם בפועלה? לא אמנזיה מוחלטת ושאננה אלא עיסוק פעיל ודינמי; לא הדחקה או הפקרת העבר אלא קבלת אחריות על רבדיו הרבים; לא ויתור והשלמה אלא נכונות מודעת למחלוקת ושיח.

כך לדוגמה מנציחה האנדרטה **תש"ח 1948** את אחד הארועים המכוננים של הסכסוך הישראלי פלסטיני. אך במקום להסתפק בפרשנות חד-צדדית, מאפשרת זו קריאה דואלית. עמוד הניצחון והגאווה על עצמאות ישראל מתבסס כאן על חורבותיה של הנכבה הפלסטינית, ומאתגר את בלעדיותו של סיפור הניצחון.